

ประสบการณ์เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกในระดับมัธยมศึกษาของนักศึกษา  
สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพเมื่อแรกเริ่มเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง  
Experiences Regarding Dengue Disease in High School Education Level  
of Health Science Student Starting Admission in the University

จรรยา สุวรรณบำรุง\* จันจิรา โคตรทองวงศ์\*\* คุณัญญา เชิดสุข\*\*

พิไลพร ถวิลการ\*\* สลิตา ประเคนคะชา\*\* อรสา ไกรรัตน์\*\*

### บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายประสบการณ์เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกของนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ใช้วิธีการศึกษารูปแบบการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเลือกแบบเฉพาะเจาะจงคือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ที่แรกเริ่มเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ได้แก่ สำนักวิทยาศาสตร์ สำนักวิชาเภสัชศาสตร์ สำนักวิชาแพทยศาสตร์ และสำนักวิชาสหเวชศาสตร์และสาธารณสุขศาสตร์ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตและการสนทนากลุ่มโดยมีแนวคำถามที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์โรคไข้เลือดออก วิเคราะห์ข้อมูลโดยประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์ประเด็นหรือแก่นสาระและตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยการตรวจสอบข้อมูลกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและการนำเสนอข้อมูลคำพูด

ผลการศึกษา พบ 4 ประเด็นหลัก และ 16 ประเด็นย่อยจากการสนทนากลุ่ม 4 กลุ่มรวม 20 คน ได้แก่ 1) “เรียนเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกช่วงการเรียนมัธยมตอนปลายจากหลากหลายแหล่งแต่อาจไม่เพียงพอ” มี 3 ประเด็นย่อย 2) “อาการรุนแรงของโรคไข้เลือดออก ทำให้ตายได้...ควรระวังแม้ไม่เจตด้วยตัวเอง” มี 2 ประเด็นย่อย 3) “ต้องใส่ใจวิธีการป้องกันตนเองจากโรคไข้เลือดออก ด้วยวิธีที่เหมาะสมกับบริบท” มี 2 ประเด็นย่อย และ 4) “ร่วมมือ ร่วมใจ หลากหลายวิธี เพื่อมหาวิทยาลัยปลอดลูกน้ำ ปลอดยุง ปลอดไข้เลือดออก” มี 2 ประเด็นย่อย สรุปประสบการณ์เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกของนักศึกษาช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องมีความเข้าใจและใช้เป็นฐานคิดกิจกรรมเสริมความรู้ สร้างความตระหนัก และส่งเสริมพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกในมหาวิทยาลัย

**คำสำคัญ** ประสบการณ์เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ความรู้เรื่องโรคไข้เลือดออกระดับมัธยมศึกษา ความตระหนักของนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพเรื่องโรคไข้เลือดออก

\* รองศาสตราจารย์ ดร. สำนักวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

\*\* นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2/2558 สำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

## Abstract

The objective of the study was to describe dengue's experiences in high school level of health science students at a university. The study employed phenomenology design with qualitative data collection. Participants were from four institutes including Nursing, medicine, Pharmacology, and Allied health Science and Public Health, selected with purposive sampling from their first classes at university. Observations and five focus groups discussions followed the question guidelines such as dengue experiences, prevention, self-care, and environment management. Data analysis used thematic analysis techniques, and trustworthiness with group member check and literature review.

Results of the study explained dengue experiences based on four main themes and 16 sub-themes: 1) "Study about dengue at the level of high school course from several sources, but it's not enough" consisting of three sub-themes, 2) "Severities of dengue disease may result in death should be prevented although it does not happen to me", consisting of two sub-themes, 3) "Must be especially careful about dengue with appropriate techniques to the varying contexts contexts, consisting of two sub-themes, and 4) "Collaborative efforts with multiple methods the university safety from larval indices, mosquito, and dengue" consisting of two sub-themes. In conclusion, students' experiences with dengue help all stakeholders improve their understanding and the information used as a foundation for an education program, awareness empowerment, and promotion of students' dengue prevention behavior at the university.

**Keywords:** Experiences of dengue disease, High school level knowledge of dengue, Health science students' awareness of dengue

## ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคไข้เลือดออก พบได้ทั่วโลกโดยประเทศไทยเริ่มมีการระบาดครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2501 นำเชื้อโดยยุงลายที่มีการติดเชื้อไวรัสเดงกี (Dengue virus) ซึ่งมี 4 สายพันธุ์ (DEN-1, DEN-2, DEN-3 และ DEN-4) อาการสำคัญก็ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2 ประการ คือ 1) ทำให้เกิดการบางของผนังหลอดเลือด ส่งผลให้น้ำเลือดซึมออกนอกหลอดเลือด เกิดภาวะช็อกที่คล้ายกับอาการช็อกของคนที่สูญเสียเลือด และ 2) ทำให้เกล็ดเลือดต่ำ ทำให้เลือดออกตามอวัยวะต่างๆ จำแนกความรุนแรงของโรคได้ 3 ระดับ คือ ไข้เดงกี (DF) ไข้เลือดออก (DHF) และไข้เลือดออกที่มีอาการช็อก (DSS) (WHO, 2009, 2011, 2012) ในปัจจุบันกำลังมีการพัฒนาวัคซีนป้องกันการติดเชื้อไวรัสเดงกี และยังไม่มียาที่สามารถฆ่าเชื้อไวรัสเดงกีได้ ดังนั้นวิธีที่ดีที่สุดคือการป้องกันไม่ให้ป่วยโรคไข้เลือดออกโดยบูรณาการการควบคุมยุงลายคือ 1) การควบคุมและกำจัดลูกน้ำยุงลาย ได้แก่ ปิดภาชนะเก็บน้ำด้วยฝาปิด หรือถ้าไม่มีฝาปิด ก็วางคว่ำลง เปลี่ยนน้ำในแจกัน ดอกไม้สดบ่อย ๆ อย่างน้อยทุก ๆ 7 วัน การปล่อยปลากินลูกน้ำลงในภาชนะเก็บน้ำ รวมถึงอ่างบัวและตู้ปลาควรมีปลากินลูกน้ำ และการใส่เกลือลงในจานรองขาตู้กับข้าว เป็นต้น 2) การป้องกันไม่ให้ยุงลายกัดและการกำจัดยุงลายตัวแก่ ได้แก่ ติดมุ้งลวดหน้าต่าง ปิดกวดมุ้งของบ้านเป็นประจำ เสื้อผ้าที่ใส่แล้วซักทันที นอนกางมุ้ง ไม่ว่ากลางวันหรือกลางคืน ควนนั่งเล่นในที่ที่มีลมพัดผ่านและโล่ง มีแสงสว่างพอ สวมเสื้อผ้าแขนยาวเมื่อเข้าสวนหรือบริเวณรอบบ้าน และการใช้สมุนไพรไล่ยุง การใช้หมักพอกโรยไล่ยุงในแหล่งน้ำขัง การใส่ทรายสารเคมีเมื่อจำเป็น (จรรยา สุวรรณบำรุง, 2557; ศิริเพ็ญ กลยาณรุจ, มุกดา หวังวิวัฒน์, และ วารุณี วัชรเสวี, 2556; ศุขธิดา อุบล และ จันทพงษ์ วสี., 2549)

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เป็นสถานศึกษาที่สำคัญของจังหวัดในภาคใต้ตอนบน มีที่ตั้งพื้นที่ 9,000 ไร่ในอำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้จังหวัดนครศรีธรรมราชมีปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของจังหวัดในภาคใต้และประเทศ แม้ว่าจะมีการดำเนินการป้องกันและควบคุมโรคมาตลอดแต่อัตราการป่วยก็ยังคงอยู่ (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2556) สำหรับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มีข้อมูลการเข้ารับการรักษาของโรงพยาบาลท่าศาลา ซึ่งเป็นหน่วยบริการเบื้องต้นของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 4 ปีย้อนหลัง พบว่าปีงบประมาณ 2553, 2554, 2555 และ 2556 มีอัตราการป่วยเท่ากับ

140, 92, 170, และ 87 รายต่อแสนประชากรตามลำดับ (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2556) โดยเป็นอัตราการป่วยที่สูงมากเมื่อเทียบกับมาตรฐานไม่ควรป่วยเกิน 50 รายต่อแสนประชาชน (สำนักงานควบคุมโรคไข้เลือดออก กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข, 2545) สอดคล้องกับการสำรวจดัชนีลูกน้ำยุงลาย 128 อาคารเรียนที่ยังพบความเสี่ยงต่อการระบาดของโรคไข้เลือดออกคือค่าร้อยละของภาชนะที่พบลูกน้ำยุงลาย (ซีไอ: CI= 27.05) แม้จะดำเนินการในการให้ความรู้ การรณรงค์แก่นักศึกษา ก็ยังคงพบค่าร้อยละของภาชนะที่พบลูกน้ำยุงลาย (ซีไอ: CI= 9.03) ซึ่งในสถานศึกษาไม่ควรพบภาชนะที่มีลูกน้ำยุงลายแม้แต่ชิ้นเดียว (CI=0) (จรรยา สุวรรณบำรุง, จันทรจรรย์ ถือทอง และธิดารัตน์ เอกศิรินิมิตร, 2558) สาเหตุการป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกและความเสี่ยงอาจมีมาจากหลาย ๆ ปัจจัย เช่น จำนวนนักศึกษาที่อยู่รวมกันในหอพักนักศึกษา การเคลื่อนย้ายของนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาจากจังหวัดต่างๆ พฤติกรรมการป้องกันตนเอง การจัดการสิ่งแวดล้อมของห้องพัก และสภาพแวดล้อมที่ตั้งของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีต้นไม้ร่มรื่นและมีฝนตกตลอดทั้งปี ตลอดถึงพฤติกรรมในการป้องกันโรคของนักศึกษาที่ขาดความรู้ ความตระหนัก และขาดประสบการณ์ในการป้องกันโรค

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสำรวจความรู้ ทักษะ และความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย 450 คนจาก 3 มหาวิทยาลัย พบว่า นักศึกษาร้อยละ 50 ไม่มีความตระหนักเกี่ยวกับอาการของโรคไข้เลือดออกทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีความรู้เรื่องการติดต่อของโรคไม่สูง (Bota, Ahmed, Jamali, & Aziz, 2014) สอดคล้องกับการศึกษาความรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศอินเดียจำนวน 2,693 คนจาก 60 โรงเรียนที่พบว่ามีความรู้เรื่องไข้เลือดออกอยู่ในระดับต่ำ (Sandeep, Shettiger, & Jayappa, 2014) ขณะที่การศึกษาความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันโรคไข้เลือดออกของนักศึกษาระดับวิทยาลัยจำนวน 306 คน พบว่ามีความรู้ดี ไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันโรคได้ (Payghan, Kadam, Chandram, & Ramya, 2014) แม้แต่นักศึกษาพยาบาลที่ต้องมีความรู้ในการดูแลผู้ป่วยในโรงพยาบาลและให้คำแนะนำในการับพฤติกรรมเพื่อป้องกันโรคในชุมชน แต่พบการศึกษาที่นำเสนอว่านักศึกษาต้องมีความรู้ที่ทันสมัยที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการกระตุ้นการเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มคน (Pacheco & Coutinho, 2011; Payghan et al., 2014) ดังนั้นจะเห็นว่านักศึกษา

สายวิทยาศาสตร์สุขภาพจำเป็นอย่างยิ่งในการความเข้าใจเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ทั้งความรู้เรื่องโรค ในเรื่องโรคไข้เลือดออกเนื่องจากเมื่อจบการศึกษาจำเป็นต้องให้ การบริการสุขภาพแก่ประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ขณะที่นักเรียนมัธยมศึกษา จะผ่านการเรียนสายวิทยาศาสตร์ซึ่งมีทั้งหมด 8 วิชา (สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2559) และเมื่อเข้าเรียนสาขาวิทยาศาสตร์ สุขภาพในระดับมหาวิทยาลัยในหลักสูตรของสำนักวิทยาศาสตร์ เภสัชศาสตร์ สหเวชศาสตร์และสาธารณสุขศาสตร์ และแพทยศาสตร์ มีการสอนแบ่งเป็น 3 หมวดวิชา คือ 1) หมวดวิชาศึกษาทั่วไป 2) หมวดวิชาเฉพาะ และ 3) หมวดวิชาเลือกเสรี (ศูนย์บริการการศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2557) ทั้งนี้ไม่ปรากฏการเรียนการสอน เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกที่ชัดเจน ทำให้เชื่อว่าน่าจะมีการมีความแตกต่างของประสบการณ์ ของนักศึกษาที่จะนำไปสู่ทัศนคติและการปฏิบัติในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ทั้งนี้ ในวิทยาลัยมหาวิทยาลัยจะรับนักศึกษาจากทั่วประเทศ ความหลากหลายจึงมีมาก และมีชีวิตอยู่ในมหาวิทยาลัยถึง 4 ปีก็จำเป็นต้องมีความรู้ที่ทันสมัยในช่วงการเรียน ในมหาวิทยาลัยในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องนั้นๆ

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการเสริมประสบการณ์ให้แก่นักศึกษา ในช่วงของการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัย ดังนั้นการศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการให้ ความหมายและการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่มีประสบการณ์ตรงในปรากฏการณ์นั้นๆ (ศิริพร จิรวัดนกุล, 2553) ผู้วิจัยเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นการสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน หากผู้เรียนมีประสบการณ์เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกมาจากระดับมัธยมตอนปลายและ มีการเสริมประสบการณ์ในช่วงการเรียนในมหาวิทยาลัยอย่างชัดเจนก็จะช่วยให้นักศึกษา ปลอดภัยจากโรคไข้เลือดออก ตลอดถึงการนำความรู้ให้บริการสุขภาพทั้งทางตรงและ ทางอ้อม ในการศึกษาครั้งนี้จึงต้องการอธิบายประสบการณ์เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ของนักศึกษาที่เป็นนักเรียนที่แรกเริ่มเข้ามาเรียนในสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ชั้นปีที่ 1

## คำถามการวิจัย

ประสบการณ์เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกของนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ชั้นปีที่ 1 เป็นอย่างไร

## วัตถุประสงค์เพื่อ

เพื่ออธิบายประสบการณ์เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกของนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ชั้นปีที่ 1

## คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ประสบการณ์เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก หมายถึง การรับรู้และการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประสบการณ์เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกได้แก่ความรู้เรื่องโรคไข้เลือดออก การเคยมีประสบการณ์การป่วย ความคิดเห็นหรือการให้ความหมายต่อโรคไข้เลือดออก วิธีการป้องกันการดูแลตนเอง และการให้ความหมายต่อการปฏิบัติเพื่อให้มหาวิทยาลัยปลอดภัยจากโรคไข้เลือดออก ในช่วงการเรียนรู้ระดับมัธยมจนถึงระยะเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ในสัปดาห์ที่ 1 ของการเปิดภาคการศึกษาปีที่ 1/2558

นักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ชั้นปีที่ 1 หมายถึง นักศึกษาของนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ การประกอบด้วย สำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ สำนักวิชาเภสัชศาสตร์ สำนักวิชาสหเวชศาสตร์และสาธารณสุขศาสตร์ และสำนักวิชาแพทยศาสตร์

## ขอบเขตของโครงการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง ความรู้ ทัศนคติ การป้องกันเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกของนักศึกษา ชั้นปีที่ 1 สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ดำเนินการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและการสนทนากลุ่มในนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ชั้นปีที่ 1 ประกอบด้วย สำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ สำนักวิชาเภสัชศาสตร์ สำนักวิชาสหเวชศาสตร์และสาธารณสุขศาสตร์ และสำนักวิชาแพทยศาสตร์

## วิธีการศึกษา

รูปแบบการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ซึ่งมีความเชื่อว่ามนุษย์มีความใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อมทำให้ประสบการณ์ของบุคคลในปรากฏการณ์หนึ่งๆ มีความเฉพาะ

## กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาจะให้ความสำคัญต่อบุคคลเจ้าของประสบการณ์ ดังนั้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจึงกำหนดการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพได้แก่ นักศึกษาจากสำนักวิทยาศาสตร์ สำนักวิชาเภสัชศาสตร์ สำนักวิชาแพทยศาสตร์ และสำนักวิชาสหเวชศาสตร์และสาธารณสุขศาสตร์ จำแนกตามสำนักวิชากลุ่มละ 5 คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่มที่มีขนาดเล็ก (Small group discussion)

## เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับการฝึกทักษะและดำเนินการภายใต้คำปรึกษาของอาจารย์ที่มีประสบการณ์วิจัยและมีผลงานตีพิมพ์ของวิจัยเชิงคุณภาพ แนวคำถามจำนวน 5 ข้อจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยเน้นประสบการณ์ของการได้รับความรู้ ทักษะคิดต่อปัญหาโรคไข้เลือดออก และการปฏิบัติในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ดำเนินการทวนสอบกับผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ และการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออก แนวคำถามดังกล่าวคือ 1) น้องได้เรียนเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกอย่างไรบ้างในช่วงที่ผ่านมา (ม.4 ม.5 ม.6) 2) น้องเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกอย่างไรบ้าง (ตัวเอง เพื่อนญาติ ชั่ว) 3) น้องคิดอย่างไรเกี่ยวกับโรคไข้เลือด (ความรุนแรง เป็นแล้วตายไหม) 4) น้องมีวิธีการดูแลป้องกันตนเองจากโรคไข้เลือดออกอย่างไรบ้าง และ 5) น้องจะทำการอย่างไรบ้างให้มหาวิทยาลัยปลอดโรคไข้เลือดออก

## การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการเพื่อรับการพิจารณาจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เลขที่ 058/053

2. ดำเนินการพิทักษ์สิทธินักศึกษาที่ให้ข้อมูล ขอความยินยอมจากนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ผู้ให้ข้อมูล คือ นักศึกษาสำนักวิทยาศาสตร์ สำนักวิชาเภสัชศาสตร์ สำนักวิชาสหเวชศาสตร์และสาธารณสุขศาสตร์ และสำนักวิชาแพทยศาสตร์

3. ดำเนินการเก็บข้อมูล ข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มดำเนินการประสานกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ห้องเรียน ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยและนัดหมายเวลาผู้ให้ข้อมูลที่ยินดีให้ข้อมูล ดำเนินการสนทนากลุ่มๆ จำนวน 1 กลุ่มต่อสำนักวิชาดำเนินการสนทนาแยกกลุ่มแต่ละสำนักวิชาเพื่อความเป็นหนึ่งเดียวของกลุ่มไม่ให้เกิดความแตกต่างในการสนทนา (Homogeneous) ดำเนินการสนทนากลุ่มๆ ละ 45-60 นาที

### การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มแต่ละหลักสูตรจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว (Data Saturation) โดยประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์ประเด็นหรือแก่นสาระ (Thematic analysis) ซึ่งมี 5 ขั้นตอน (ศิริพร จิรวัดนกุล, 2553) คือ 1) อ่านและทำความเข้าใจข้อความที่ถอดเทปซึ่งได้จากการสนทนากลุ่ม 2) ระบุข้อความที่สำคัญแล้ว กำหนดคำสำคัญหรือดัชนี (Keywords/ indexes) และให้รหัส (Coding key words) 3) จัดหมวดหมู่คำสำคัญ (Categories) ที่มีความหมายเชื่อมโยงกันและจำแนกประเภท (ร่างประเด็น) 4) ตีความ โดยพยายามตีความหมายและเชื่อมโยงข้อมูล ความสอดคล้องโดยเขียนให้เห็นภาพของปรากฏการณ์ และ 5) สร้างข้อสรุปเป็นประเด็น (Themes) จากคำสำคัญและ หมวดหมู่ และนำประเด็นที่ได้ตรวจสอบความหมายกับผู้ให้ข้อมูล และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

### ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) การวิจัยครั้งนี้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบ สามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) และด้าน วิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodology triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบคุณภาพข้อมูลเชิงคุณภาพนำประเด็นที่สรุปตรวจสอบกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้เห็นว่าเป็นข้อสรุปที่ได้จากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล และยืนยันข้อสรุปด้วยการตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้จากการถอดเทป การฟังเทป และการใช้คำพูดของผู้ให้ข้อมูลในการนำเสนอผลการศึกษา

## ผลการศึกษา

ประสบการณ์ของนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ที่มุ่งเน้นการได้รับความรู้จากการเรียนในช่วงที่ผ่านระดับมัธยมจนถึงช่วงเข้าเรียน ในมหาวิทยาลัย จากการสนทนากลุ่ม 4 กลุ่มของผู้ให้ข้อมูล 20 คน รวมเพศชาย 3 คน หญิง 17 คน จำแนกตามสำนัก 1) นักศึกษาสำนักวิทยาศาสตร์ จำนวน 5 คน เป็นเพศหญิงทั้งหมด 2) นักศึกษาสำนักวิทยาศาสตร์ จำนวน 5 คน เป็นเพศหญิง 3 คน และเพศชาย 2 คน 3) นักศึกษาสำนักวิทยาศาสตร์ จำนวน 5 คน เป็นเพศหญิง ทั้งหมด 4) นักศึกษาสำนักวิทยาศาสตร์และสาธารณสุขศาสตร์ จำนวน 5 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 4 คน เพศชาย 1 คน โดยใช้เวลาในการดำเนินการสนทนา อยู่ใน ช่วง 45-60 นาที ผลการศึกษา พบ 4 ประเด็นหลักและ 16 ประเด็นย่อยที่สำคัญ คือ

1) ประเด็น “เรียนเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกช่วงการเรียนมัธยมตอนปลาย ได้จากหลากหลายแหล่งแต่อาจไม่เพียงพอ” นักศึกษาทั้ง 4 สำนักวิชามีประสบการณ์ เรียนรู้ทั้งจากการเรียนในห้องเรียนทั้งภาคทฤษฎีหรือกิจกรรม ครอบคลุม เจ้าหน้าที่ สาธารณสุข หน่วยงานต่างๆ และสื่ออินเทอร์เน็ตต่างๆ โดยมี 5 ประเด็นย่อย คือ

(1) “เรียนรู้ประสบการณ์จากหลากหลายแหล่งแต่แค่ผ่าน” หมายถึง ประสบการณ์การเรียนในตำรา วิชาสุขศึกษา ประสบการณ์จากที่ตนเอง เพื่อน และ พี่สาวเคยป่วยเป็นโรคไข้เลือดออก รวมถึงประสบการณ์ตามอิสระ ได้แก่ เทศบาลมาฉิด พันยุง การติดบอร์ดให้ความรู้ทำแผ่นพับณรงค์ และโปสเตอร์เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ดังคำกล่าว “หนังสือเรียนที่แบบ แบบมันอยู่ในหนังสือเรียนคะ แต่ไม่ค่อยได้เรียน” “สอนคะ แต่แค่สอนผ่านๆ แบบว่า ให้ใส่ทรายอะเบต เลี้ยงปลากินลูกน้ำ” “ของเราจะแบบที่เขาทำเป็นแบบโปสเตอร์ ที่เป็นวิธีการป้องกันที่หน้าห้องพยาบาล” (นศ. สำนักวิชา A)

(2) “ได้เรียนแต่ไม่ลึก” หมายถึง ประสบการณ์จากการสอนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีในวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา วิชาชีววิทยา มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ไข้เลือดออก ไข้มาลาเรีย ระยะพักตัว วิธีการรักษา และการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ดังคำกล่าว “สอนแค่แบบผ่านๆ นะครับ ว่ามันแบบเป็นอาการยังงี้ สามารถรู้ได้เบื้องต้น อย่าวัวเป็นไข้เลือดออกอย่างนั้นะครับ” “ครับของผมนึกได้เรียนตอน ม. 4 ครับ สอนแค่ ว่าไปอ่านมานะ แต่ผมก็ไม่ได้อ่านเหมือนกัน” (นศ. สำนักวิชา C)

(3) “กิจกรรมของหน่วยงานช่วยเหลือ” หมายถึง ประสบการณ์ที่ผ่านมาเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกที่ผ่านมาจากการจัดนิทรรศการให้ความรู้ การจัดขบวนป้ายในกิจกรรมกีฬาสรณรงค์ไข้เลือดออก โรงพยาบาลชุมชนบอร์ตความรู้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับชนิดของยุงช่วงเวลาที่ยุงกัดแล้วทำให้เป็นโรค ดังคำกล่าว “อยากให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นเรื่องอันตรายของยุงแล้วก็ ในวิชาเรียนก็ให้ใส่เนื้อหาเรื่องของยุงด้วยคะ เพราะที่หนูเรียนตอนนี้ ก็ไม่มีการสอนเรื่องยุงเข้ามาเลย” (นศ. สำนักวิชา D)

(4) “ประสบการณ์ไข้เลือดออกจากคนรอบข้าง” หมายถึง ประสบการณ์เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกที่ได้รับจากคนรอบข้าง และได้ยินจากข่าว อีกทั้งยังมีการจัดบอร์ดนิทรรศการภายในโรงเรียนและหมู่บ้านโดยมีเจ้าหน้าที่ อสม. มาช่วยแนะนำให้ความรู้ในการรณรงค์ให้มีการจัดทำกิจกรรมร่วมด้วย ดังคำกล่าว “ก็จะได้จากสื่ออินเตอร์เน็ตต่าง ๆ คะ เหมือนว่าเขาก็จะมีการแชร์ข้อมูลว่า อาการแบบนี้ ๆ ถ้ามีอาการแบบนี้ ต้องรีบไปหาหมอ” (นศ. สำนักวิชา B)

(5) “สร้างประสบการณ์ตามอิสระ” หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเองเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกที่ผ่านมา จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาสอนและให้ความรู้ เกี่ยวกับวิธีการป้องกัน อาการ การรักษา พร้อมแจกแผ่นพับ จัดบอร์ดนิทรรศการรณรงค์ป้องกันโรคไข้เลือดออก และมีการแจกสมุดจดรายละเอียดเกี่ยวกับลูกน้ำยุงลาย อีกทั้งยังมีการสำรวจแหล่งน้ำขังและพ่นยุงภายในโรงเรียนดังคำกล่าว “มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้เหมือนกับเป็นสมุดจดรายละเอียดเกี่ยวกับลูกน้ำยุงลายคะ ว่าเก็บน้ำนานไหมอะไรอย่างนี้ แล้วก็เหมือนกับเป็นโบชัวร์ ว่ามีวิธีป้องกัน และก็โรคไข้เลือดออกเกิดจากอะไรคะ” (นศ. สำนักวิชา C)

2) ประเด็น “อาการรุนแรงของโรคไข้เลือดทำให้ตายได้...ควรระวังแม้ไม่เจดด้วยตัวเอง” เป็นประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงของโรคไข้เลือดออกทั้งที่เจดด้วยตนเอง และจากคนอื่น ๆ ซึ่งอาจทำให้ตายได้ การเรียนรู้เรื่องอาการของโรคไข้เลือดออกจึงเป็นสิ่งจำเป็น ดัง 6 ประเด็นย่อย คือ

(1) “เป็นแล้วตาย” หมายถึง โรคไข้เลือดออกถ้าไม่ได้รับการรักษาให้ทันหรือรักษาให้หายก็มีโอกาสตายได้ ดังคำกล่าว “ถ้าเกิดไม่รักษาให้ทันก็ตายได้” (นศ. สำนักวิชา A)

(2) “รู้ไว้ไม่เสียหลาย” หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับเชื้อไวรัสเดงกี ซึ่งเกิดจากยุงลายบ้านเป็นพาหะ โดยเชื้อจะฟักตัวอยู่ในร่างกายของมนุษย์ และทำให้เกิด

อาการไข้สูง ตัวร้อน มีจุดแดง ปวดหัว ตับโต เกล็ดเลือดต่ำและทำให้ช็อกได้ ซึ่งวิธีการดูแลเบื้องต้นเมื่อเป็นไข้เลือดออกได้แก่ ให้ดื่มน้ำเกลือแร่ รับประทานยาพารา อย่าใช้ยาแอสไพริน ดังคำกล่าว “รู้แค่ว่าเป็นเชื้อแดงก็ ว่าเป็นเชื้อไวรัส รู้แค่เชื้อไวรัส แล้วนอกนั้นก็ไม่รู้ไม่รู้อะไรเลย แล้วก็ตับโตที่เป็นสติกเกอร์อยู่ในท้องน้ำ” (นศ. สำนักวิชา A)

(3) “**ยุ่งลายมากพิษชีวิตวอดวาย**” หมายถึง ความรุนแรงของโรคไข้เลือดออกซึ่งมียุ่งลายตัวเมียเป็นพาหะ ทำให้เกิดอาการไข้สูง ตัวร้อน ท้องเสีย ผื่นแดงขึ้น ถ้ารักษาไม่ทันจะทำให้เกิดอาการช็อกได้ อีกทั้งเป็นโรคที่ไม่มียารักษาจะเป็นการรักษาตามอาการ ถ้ารักษาไม่ทันอาจถึงขั้นเสียชีวิต ดังคำกล่าว

“...เราไม่เคยประสบกับตัวเอง เราก็คิดว่า ไข้เลือดออกหรอไม่เป็นไรไม่สนใจ เค้านรงค์ เอ้ย!ไม่สนใจ พอเราสัมผัสจุดจุดหนึ่ง เอ้ย มันอันตรายนะ...” (นศ. สำนักวิชา B)

(4) “**อาการรุนแรงเสี่ยงต่อการตาย**” หมายถึง ความรุนแรงของโรคไข้เลือดออกที่มีสาเหตุจากยุ่งลาย ซึ่งยุ่งลายเป็นยุงที่กัดตอนกลางวัน ยุงมีเชื้อไวรัสอยู่ในตัวเมื่อไปกัดคนที่เป็นไข้เลือดออก แล้วก็มากัดเรา ทำให้เราเป็นไข้เลือดออกได้ อาการที่เกิดขึ้นก็จะมี อาการไข้สูงประมาณ 40 องศาเซลเซียส ตรวจเลือดที่ lab พบว่าเป็นไข้เลือดออกมีผื่นขึ้นตามตัวปวดหัว ปวดเมื่อยตามเนื้อตัวมีโอกาสดี๋ช็อกตายได้ถ้าไม่ไปรักษาดังคำกล่าว “มีโอกาสดี๋ช็อกตายได้คะแบบมีไข้สูงไม่รักษาก็อาจจะช็อกได้” (นศ. สำนักวิชา D)

(5) “**ยุ่งลายมหันตภัยร้ายใกล้ตัว**” หมายถึง ความรุนแรงของเชื้อไวรัสในยุ่งลาย ที่เป็นพาหะนำโรคไข้เลือดออก ซึ่งจากข้อมูลข่าวสารโรคไข้เลือดออกเป็นโรคที่สำคัญของประเทศที่ต้องมีการเฝ้าระวัง อีกทั้งทำให้มีโอกาสดี๋ช็อกตายได้ ดังคำกล่าว “คือเราไม่เคยประสบกับตัวเอง เราก็คิดว่า ไข้เลือดออกหรอไม่เป็นไรไม่สนใจ พอเราสัมผัสจุดจุดหนึ่ง เอ้ย มันอันตรายนะ ไข้เลือดออกมันไม่มียารักษา ก็รักษาตามอาการเราไป แล้วก็อาจตายได้” (นศ. สำนักวิชา C)

(6) “**ฉุ! คิดสัณนิตชีวิตพลอดภัย**” หมายถึง สัญญาณอันตรายที่บ่งบอกถึงการเป็นโรคไข้เลือดออก โดยมีอาการไข้สูงสลับไข้ต่ำ ปวดศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน และมีผื่นแดงขึ้นตามลำตัว ดังคำกล่าว “ช่วงประมาณอยู่ ม.6 เป็นไข้ ประมาณ 3 วัน แล้วมีผื่นแดงขึ้น ก็เลยไปโรงพยาบาล แล้วหมอก็คิดว่าเป็นไข้เลือดออก ก็มีการเจาะเลือด แล้วก็ขึ้นผื่นแดง ก็แบบว่า เคื่อบอกบอกว่า เป็นไข้เลือดออกฟังรู้ว่ มันอันตรายมาก และทรมานมากตอนที่เป็น” (นศ. สำนักวิชา C)

3) ประเด็น “**ต้องใส่ใจวิธีการป้องกันตนเองจากโรคไข้เลือดออก ด้วยวิธีที่เหมาะสมกับบริบท**” หมายถึง ประสบการณ์ในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ที่นักศึกษาที่ให้ข้อมูลที่ต้องใส่ใจในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะห้องพัก และการป้องกันส่วนบุคคล โดยมี 2 ประเด็นย่อย ดังนี้

(1) “**ป้องกันได้ถ้าใส่ใจสิ่งแวดล้อม**” หมายถึง มุ่งเน้นการจัดห้องพัก ไม่ให้รกรุงรังด้วยการพับผ้าจัดตะกร้าเสื้อผ้าใส่กล่องและควรให้มีฝาปิด แขนงผ้าไว้ในตู้ ผ้าที่ใช้แล้วควรเอาไว้นอกห้อง จัดเตียงในห้องให้โล่ง ปิดประตูห้องและในห้องควรมี มุ้งลวด พร้อมทั้งการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันยุงกัด โดยการสวมใส่เสื้อแขนยาว ไม่อยู่ในที่ที่มีต้นไม้อับ อยู่ในที่ที่ไม่เป็นมุม เป็นชอกด้านการใช้สารเคมี ได้แก่ ทราयोอะเบท ฉีดยุง ยาฆ่าแมลง ฐูปักันยุง ยาจุดกันยุง ฉีดยุงตามท่อน้ำดังกล่าว “จัดห้องเราให้แบบดีอะ จัดห้องให้เป็นระเบียบ เหมือนมีอะไรสุ่มๆเหมือนมีหนังสือเยอะๆ ยุงมันก็แบบ เข้าไปอยู่ได้” (นศ. สำนักวิชา A) “ไม่ควรมั่วติดตาบนเตียงนอน เปิดประตูหลังห้องให้อากาศถ่ายเท ปลุกพืชสมุนไพรภายในห้องพัก และใช้เปลือกส้มไล่ยุง ... จัดการเก็บขยะไม่ให้เหม็นหอม ...” (นศ. สำนักวิชา B) การดูแลความสะอาดภายในห้องไม่ให้อับ รก หรือสกปรก สำรองมุ้งลวดในห้องพักถ้ามีรูให้นำกระดาษขาว หรือ post it มาติดไว้ เก็บของในห้องให้เป็นระเบียบ ไม่เปิดประตูทิ้งไว้ สร้างอุโมงค์ครอบมหาวิทยาลัย ไม่แช่ผ้าไว้เป็นเวลานาน ลดการแขวนเสื้อผ้า สะบัดผ้าไถ่ยุงแล้วพับเก็บ (นศ. สำนักวิชา C)

(2) “**ป้องกันส่วนบุคคลดี ชีวิตปลอดภัย**” หมายถึง วิธีป้องกันจากโรคไข้เลือดออก ได้แก่ ด้านการปฏิบัติตัวคือใส่เสื้อแขนยาว-กางเกงขายาว ไม่ใส่เสื้อสีทึบ ไม่เหม็นหอมเสื้อผ้า พับเก็บและแขวนให้เรียบร้อย พกโลชั่นไว้ทากันยุง ดังคำกล่าว “ถ้าเกิดว่าเราไปในที่ที่เรารู้ว่ามียุงก็ต้องเซฟตัวเอง” (นศ. สำนักวิชา B) วิธีป้องกันไม่ให้ยุงกัดได้แก่ พกโลชั่นไว้ทากันยุง ดูแลความสะอาดร่างกายไม่ให้มีกลิ่นตัว (นศ. สำนักวิชา C)

4) ประเด็น “**ร่วมมือ ร่วมใจ หลากหลายวิธี เพื่อนำสู่มหาวิทยาลัยปลอดลูกน้ำ ปลอดภัย ปลอดไข้เลือดออก**” เป็นประสบการณ์ของนักศึกษาที่ผ่านมาในระดับมัธยมศึกษา เพื่อดำเนินการให้มหาวิทยาลัยปลอดโรคไข้เลือดออก โดยใช้วิธีการที่หลากหลายทั้งการความร่วมมือของทุกฝ่าย กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย โดยมี 3 ประเด็นย่อย ดังนี้

(1) “**กำจัดให้เกลี้ยงไม่เลี้ยงยุงลาย**” หมายถึง การจัดกิจกรรมรณรงค์ ป้องกันไข้เลือดออก 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ บอกจุดเสี่ยงไข้เลือดออกในมหาวิทยาลัย

จัดการตัดหญ้าในที่รกร้าง ถ้ามีน้ำขังก็ช่วย ๆ กันเทน้ำทิ้ง เช่น ห้องน้ำในหอพัก และ  
ซิงค์ก็ทำการระบายน้ำทิ้งให้หมด ดังคำกล่าว "อยากให้มีการรณรงค์ จัดกิจกรรมป้องกัน  
โรคไข้เลือดออกให้ทุกคนตระหนักเห็นถึงความร้ายแรงของโรค ว่าโรคไข้เลือดออก  
สามารถเกิดขึ้นได้ตลอด สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนไม่จำกัดเพศไม่จำกัดวัย" (นศ.  
สำนักวิชา B)

(2) “**ร่วมมือกันไว้หยุดภัยไข้เลือดออก**” หมายถึง ความร่วมมือกัน  
เพื่อทำให้มหาวิทยาลัยปลอดภัยยิ่งขึ้น ได้แก่ การสำรวจแหล่งน้ำและกำจัดแหล่ง  
เพาะพันธุ์ยุง ระบายน้ำในคูคลอง ฉีดพ่นยุง ให้ความรู้เพื่อสร้างความตระหนักให้แก่  
นักศึกษา แลกยกกันยุง เปลี่ยนน้ำในกระถางและฉีดวัคซีนให้กับนักศึกษา ดังคำกล่าว  
"ก็คิดว่าน่าจะเกี่ยวกับการให้ความรู้ ความสำคัญกับนักศึกษาบุคลากรในมหาวิทยาลัยมากกว่า  
เน้นที่ตัวบุคคลเพราะว่า ม. เรามั่นใจกว้างมากที่จะตามไปกำจัดแต่ละที่ “ให้ความรู้  
เกี่ยวกับป้องกันตนเองแบบว่าหลีกเลี่ยงที่จะไม่เข้า หลีกเลี่ยงกำจัดแหล่งน้ำที่ใกล้ๆ  
กับตัวเองให้ดูรอบๆ ตัวเองก่อนดีกว่าค่ะ” (นศ. สำนักวิชา C) ป้องกันภัยมหาวิทยาลัย  
ปลอดภัย หมายถึง ให้มหาวิทยาลัยให้ความรู้แบบจริงจัง ในห้องน้ำให้มีการติดป้าย  
ความรู้ รวมไปถึง การจัดการแหล่งน้ำขัง กำจัดแหล่งน้ำเสีย การปิดฝาโอ่ง คว่ำกะละมัง  
เลี้ยงปลาในยุง ประกาศอย่าทิ้งขยะ และ Big cleaning ดังคำกล่าว “ตามหอนั่นก็จะมี  
Big cleaning day ก็คิดว่าถ้าต่อ ยอดจาก Big cleaning day ก็น่าจะให้มีการกำจัด  
แหล่งน้ำเสีย เพราะยังงั้นเราก็ร่วมมือกันอยู่แล้ว” (นศ. สำนักวิชา A)

(3) “**ไม่มีลูกน้ำ ไม่มียุง ไม่มีโรคไข้เลือดออก**” หมายถึง การป้องกัน  
ไม่ให้มีแหล่งเพาะพันธุ์ของยุงในมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นโดย กำจัดบริเวณแหล่งน้ำขัง  
ให้มีการเก็บขยะเพื่อไม่ให้เกิดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง กำจัดที่ท่อระบายน้ำ ใส่ทรายอะเบท  
ในห้องน้ำ ตัดต้นไม้ที่ที่เป็นใหญ่ และในบริเวณหอพักควร เลี้ยงปลาในกระถางพุท้ง  
ในห้องน้ำ รวมถึงเลี้ยงปลาที่บ่อหน้าหอพัก ดังคำกล่าว “ขยะครับ ขยะในมือของเรา  
เยอะเกินไป แล้วก็ในมือเรา 9,000 ไร่ซึ่มมัย มันดูแลไม่ทั่วถึงอะครับ ต้องมีการรณรงค์  
อะไรแบบนี้ หรือมีการเก็บขยะ เกี่ยวกับเรื่องลูกน้ำยุงลายบ้าง เพราะว่าขยะเยอะก็น้ำขัง  
ในขยะแหละ ส่วนใหญ่ก็จะมาจากขยะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์” (นศ. สำนักวิชา D)

ประสบการณ์ของนักศึกษาที่ผ่านมาในการเรียนระดับมัธยมศึกษา ก่อนเข้าเรียนในสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพทั้ง 4 สำนักวิชา โดยสรุปรวม 4 ประเด็นหลักและ 16 ประเด็นย่อย โดยรวมนักศึกษามีประสบการณ์ที่หลากหลายเกี่ยวกับการป้องกันโรคไข้เลือดออก เกี่ยวกับ “เรียนเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกช่วงการเรียนมัธยมตอนปลายได้จากหลากหลายแหล่งแต่อาจไม่เพียงพอ” “อาการรุนแรงของโรคไข้เลือดทำให้ตายได้...ควรระวังแม้ไม่เจตด้วยตัวเอง” “ต้องใส่ใจวิธีการป้องกันตนเองจากโรคไข้เลือดออกด้วยวิธีที่เหมาะสมกับบริบท” และ “ร่วมมือ ร่วมใจ หลากหลายวิธีเพื่อมหาวิทยาลัยปลอดภัยน้ำ ปลอดภัยยุง ปลอดภัยเลือดออก”

## อภิปรายผล

ประสบการณ์ของนักศึกษาผู้ให้ข้อมูลจาก 4 สำนักวิชาที่ผ่านมาในการเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 โดยรวมมี 4 ประเด็นหลักและ 16 ประเด็นย่อย กล่าวคือ

ประเด็นการมีประสบการณ์ของการเรียนในช่วงการเรียนในระดับมัธยมตอนปลาย “เรียนเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกช่วงการเรียนมัธยมตอนปลายได้จากหลากหลายแหล่งแต่อาจไม่เพียงพอ” นักศึกษาทั้ง 4 สำนักวิชามีประสบการณ์เรียนรู้ทั้งจากการเรียนในห้องเรียนทั้งภาคทฤษฎีหรือกิจกรรม ครอบครัวยุติธรรม เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หน่วยงานต่างๆ และสื่ออินเทอร์เน็ตต่าง ๆ โดยมี 5 ประเด็นย่อย คือ “เรียนรู้ประสบการณ์จากหลากหลายแหล่งแต่แค่ผ่าน” “ได้เรียนแต่ไม่ลึก” “กิจกรรมของหน่วยงานช่วยเสริม” “ประสบการณ์ไข้เลือดออกจากคนรอบข้าง” “สร้างประสบการณ์ตามอิสระ” จึงเห็นได้ว่าแหล่งความรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับการศึกษาในนักศึกษามหาวิทยาลัยจำนวน 450 คนที่พบว่า มีความรู้เรื่องยุงที่นำโรคว่าเป็นยุงลาย ความรู้เรื่องแหล่งเพาะพันธุ์ และนิสัยการกัดของยุงลายเพียงครึ่งเดียว (ร้อยละ 45.2, 52.4 และ 52.2) ทั้งนี้ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกมาจากหลายแหล่งโดยเฉพาะจากครอบครัวและเพื่อน และสื่อสารวิทยุและทีวี แต่พบน้อยในสื่อจำพวกการประชุม หนังสือ และสื่ออินเทอร์เน็ต จึงมีความจำเป็นในการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้นพอๆ กับการจัดทำโปรแกรมการศึกษา (Bota et al., 2014) และเมื่อพิจารณารายวิชาที่ดำเนินการสอนในระดับมัธยมจะมีเนื้อหาของหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษา

ตอนปลายสายวิทยาศาสตร์ซึ่งมีทั้งหมด 8 วิชาที่มีการบูรณาการเนื้อหาในบางวิชาเท่านั้น (สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2559) ขณะที่การเรียนการสอนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ทั้งสำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ สำนักวิชาเภสัชศาสตร์ สำนักวิชาสหเวชศาสตร์และสาธารณสุขศาสตร์ และสำนักวิชาแพทยศาสตร์ มีหลักสูตรการเรียนการสอนแบ่งเป็นหมวดวิชาได้ 3 หมวด คือ 1) หมวดวิชาศึกษาทั่วไป 2) หมวดวิชาเฉพาะ และ 3) หมวดวิชาเลือกเสรี (Payghan et al., 2014) ทั้งนี้ไม่ปรากฏการเรียนการสอนเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกที่ชัดเจน ทำให้เชื่อว่าน่าจะมีการมีความแตกต่างของความรู้ที่จะนำไปสู่ทัศนคติและการปฏิบัติในการป้องกันโรคไข้เลือดออก

ประเด็นของความรู้เกี่ยวกับอาการและความรุนแรงของโรค “อาการรุนแรงของโรคไข้เลือดทำให้ตายได้...ควรระวังแม้ไม่เจตด้วยตัวเอง” เป็นประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงของโรคไข้เลือดออกทั้งที่เจอด้วยตนเอง และจากคนอื่น ๆ ซึ่งอาจทำให้ตายได้ การเรียนรู้เรื่องอาการของโรคไข้เลือดออกจึงเป็นสิ่งจำเป็น ดัง 6 ประเด็นย่อย คือ “เป็นแล้วตาย” “รู้ไว้ไม่เสียหลาย” “ยุ่งลายมากพิษชีวิตวอดวาย” “อาการรุนแรงเสี่ยงต่อการตาย” ยุ่งลายมหัศจรรย์ร้ายใกล้ตัว และ “ฉุกล! คิดสัณนิทชีวิตปลอดภัย” เป็นประสบการณ์ที่รับรู้เกี่ยวกับความรุนแรงของโรค เนื่องจากเป็นข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการเป็นนักศึกษาที่มาจากการเรียนในสายวิทยาศาสตร์จึงทำให้มีความรู้พื้นฐานจึงมีความตระหนักต่ออันตราย ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการสำรวจที่พบว่า นักศึกษาคณะหนึ่ง (ร้อยละ 50) ไม่มีความตระหนักเกี่ยวกับอาการของโรคไข้เลือดออกทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีความรู้เรื่องการติดต่อของโรคไม่สูง (Bota et al., 2014) สอดคล้องกับการศึกษาความรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในประเทศอินเดียจำนวน 2,693 คน จาก 60 โรงเรียนที่พบว่ามีความรู้เรื่องไข้เลือดออกอยู่ในระดับต่ำ (Sandeep et al., 2014) แม้แต่นักศึกษาที่ต้องมีความรู้ไปให้กับผู้ป่วยที่ดูแลในโรงพยาบาลหรือการปรับพฤติกรรมในการป้องกันโรคในชุมชนก็จำเป็นต้องมีความรู้ที่ทันสมัยในช่วงเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยในสาขาที่เกี่ยวข้อง (Pacheco & Coutinho, 2011; Payghan B.S et al., 2014) ตัวอย่างการศึกษาในนักศึกษาพยาบาลที่ฝึกปฏิบัติ

การพยาบาลในโรงพยาบาล จำนวน 201 คน พบว่ามีความรู้ในระดับสูง มีความตระหนักต่อความรุนแรงของโรค แต่ไม่สามารถทำการประเมินอาการไข้ที่แสดงว่าเป็นโรคไข้เลือดออก (ร้อยละ 30.3) และการให้คำแนะนำในการป้องกันแก่ผู้ป่วยได้ (Jain, Mishra, Gupta, Agrawal, & Shukla, 2014)

ประเด็นวิธีการป้องกัน “ต้องใส่ใจวิธีการป้องกันตนเองจากโรคไข้เลือดออก ด้วยวิธีที่เหมาะสมกับบริบท” หมายถึง ประสบการณ์ในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ที่นักศึกษาทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติ หรือจัดการสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะห้องพัก และการป้องกันส่วนบุคคล โดยมี 2 ประเด็นย่อย “ป้องกันได้ถ้าใส่ใจสิ่งแวดล้อม” และ “ป้องกันส่วนบุคคลดี ชีวิตปลอดภัย” ทั้งนี้การป้องกันโรคไข้เลือดออกเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญเนื่องจากการรักษายังเป็นไปตามอาการหรือพยาธิสภาพของโรค ตลอดถึงวัคซีนที่ใช้ในการป้องกันก็ยังอยู่ในช่วงของการพัฒนา (สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2559) ทั้งนี้ในการส่งเสริมการป้องกันโรค จำเป็นที่ต้องเพิ่มความตระหนักหรือการปรับการรับรู้ในการป้องกันตนเอง หรือการจัดการสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย ดังคำกล่าว “จัดห้องเราให้แบบดีจะจัดห้องให้เป็นระเบียบ เหมือนมีอะไรสุ่มๆ เหมือนมีหนังสือเยอะๆ ยุงมันก็แบบเข้าไปอยู่ได้” อย่างไรก็ตาม ในการสร้างความตระหนักควรหาวิธีการขจัดอุปสรรคที่อาจมีบางคนมีการรับรู้เชิงเพิกเฉย หรือขี้เกียจ หรืออ้างว่าไม่มีเวลา ดังการศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ของนักศึกษาของ 43 มหาวิทยาลัยในประเทศฟิลิปปินส์ (Lennon, 2004) ขณะที่ การศึกษาในนักเรียนมัธยมจำนวน 306 คนทำการสอบถามข้อคำถามพบว่ามีความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกในระดับดีทั้ง อาการ อาการแสดง และการติดต่อ (ร้อยละ 73.9) แต่มีน้อยมากที่มีการดำเนินการในการป้องกัน (ร้อยละ 2.2) (Payghan et al., 2014) ดังนั้นการจัดโปรแกรมการเรียนรู้ต้องมีความต่อเนื่องหรือที่เรียกได้ว่าเป็นการสอน ปกติในโรงเรียน ผู้เรียนถึงจะสามารถนำความรู้สู่การปฏิบัติได้ (Khun & Manderson, 2007; Wong & AbuBakar, 2013)

ประเด็นความยั่งยืน “ร่วมมือร่วมใจ หลากหลายวิธี เพื่อมหาวิทยาลัยปลอดลูกน้ำ ปลอดยุง ปลอดไข้เลือดออก” เป็นประสบการณ์ของนักศึกษาในการดำเนินการเพื่อ

ให้มหาวิทยาลัยปลอดโรคไข้เลือดออก โดยใช้วิธีการที่หลากหลายทั้ง ความร่วมมือของทุกฝ่าย กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย โดยมี 3 ประเด็นย่อย คือ “กำจัดให้เกลี้ยง ไม่เลี้ยงยุงลาย” “ร่วมมือกันไว้หยุดภัยไข้เลือดออก” “ไม่มีลูกน้ำ ไม่มียุง ไม่มีโรคไข้เลือดออก” จะเห็นได้ว่านักศึกษามีข้อคิดเห็นที่สำคัญคือการจัดการขยะที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายที่สำคัญนอกหอพักหรือบริเวณมหาวิทยาลัยที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ “ขยะครับ ขยะใน มอ ของเราเยอะเกินไป แล้วก็ใน มอ เรา 9,000 ไร่ใช่ไหม มันดูแลไม่ทั่วถึงอะครับ ต้องมีการณรงค์อะไรแบบนี้ หรือมีการเก็บขยะ เกี่ยวกับเรื่องลูกน้ำ ยุงลายบ้าง เพราะว่าขยะเยอะก็น้ำขังในขยะแหละ ส่วนใหญ่ก็จะมาจากขยะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์” ตลอดถึงการดำเนินการที่ต้องร่วมมือกันทุกคนในหอพัก ดังคำกล่าว “ตามหอมันก็จะมีการ Big cleaning day ก็คิดว่าถ้าต่อยอดจาก Big cleaning day ก็น่าจะให้มีการกำจัดแหล่งน้ำเสีย เพราะยังไงเราก็ร่วมมือกันอยู่แล้ว” สอดคล้องกับการศึกษาที่ทำการสำรวจแหล่งเพาะพันธุ์ยุงในมหาวิทยาลัยซึ่งส่วนใหญ่จะพบแหล่งเพาะพันธุ์ยุงในภาชนะไม่ใช้หรือขยะ (จรวาย สุวรรณบำรุง และคณะ, 2558) และสอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์การอนามัยโลก (WHO) เพื่อควบคุมยุงพาหะโรคไข้เลือดออกแบบบูรณาการ จำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ต้องมีการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน เพื่อให้ระบบบริการสุขภาพและชุมชนมีความเข้มแข็ง 2) มีความร่วมมือระหว่างองค์กรสุขภาพและภาคส่วนอื่นๆ 3) ส่งเสริมให้มีการควบคุมโรคอย่างบูรณาการโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด 4) มีการตัดสินใจโดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อให้มีการออกมาตรการที่เหมาะสม และ 5) มีการเตรียมพร้อมรับสถานการณ์การระบาดในแต่ละพื้นที่อยู่เสมอ (WHO, 1999, 2012) จึงจะมีความยั่งยืนในการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออก

### การนำไปใช้ประโยชน์

ข้อมูลที่ได้แสดงให้เห็นเข้าใจถึงประสบการณ์ของนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ชั้นปีที่ 1 ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ผ่านมาขณะเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจนถึงช่วงเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย โดยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูล

1. มหาวิทยาลัยโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปเป็นฐานคิดเพื่อกำหนดกิจกรรมจัดการป้องกันโรคไข้เลือดออกอย่างจริงจังในหลักสูตรที่นักศึกษาเข้าเรียน เช่น จัดกิจกรรมประกวดเรียงความ สื่อรณรงค์เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก อาจใช้สื่อเสียงตามสายในมหาวิทยาลัยทุกเย็น จัดชั่วโมงสุขศึกษาในหอพักเรื่องโรคไข้เลือดออก เน้นให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติจริง ดังข้อความต้องการของนักศึกษา "อยากให้มีการรณรงค์ จัดกิจกรรมป้องกันโรคไข้เลือดออกให้ทุกคนตระหนักเห็นถึงความร้ายแรงของโรค ว่าโรคไข้เลือดออกสามารถเกิดขึ้นได้ตลอด สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนไม่จำกัดเพศไม่จำกัดวัย"

2. สำนักวิชาต่างๆ ของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ควรทบทวนเพื่อปรับเปลี่ยนหัวข้อในรายวิชาของการเรียนในหลักสูตร การจัดกิจกรรมนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการบูรณาการความรู้ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมการดูแลตนเองของนักศึกษาตลอดการเรียนในมหาวิทยาลัย ดังข้อเสนอแนะ "อยากให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นเรื่องอันตรายของยุงแล้วก็ ในวิชาเรียนก็ให้ใส่เนื้อหาเรื่องของยุงด้วยอะคะ เพราะที่หนูเรียนตอนนี้ ก็ไม่มีการสอนเรื่องยุงเข้ามาเลย" ทั้งนี้ประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีโรคไข้เลือดออกเป็นโรคประจำถิ่น

3. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสามารถนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออกให้กับนักเรียน ตลอดถึงการบูรณาการหัวข้อเรื่องในรายวิชาที่เกี่ยวข้องตลอดหลักสูตรระดับมัธยมปลาย ดังคำกล่าว "สอนแค่แบบผ่านๆ นะครับ ว่ามันแบบเป็นอาการยังไง สามารถรู้ได้เบื้องต้นอย่างไรว่าเป็นไข้เลือดออกอย่างนั้นะครับ" "ครับของผมก็ได้เรียนตอน ม. 4 ครับ สอนแค่ว่า ไปอ่านมานะ แต่ผมก็ไม่ได้อ่านเหมือนกัน"

## กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพงานวิจัย ปีงบประมาณ 2558 สำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ ขอขอบคุณความร่วมมือและเสียสละเวลาของกลุ่มนักศึกษาผู้ให้ข้อมูลทุกคนจากทุกสำนักวิชา

## เอกสารอ้างอิง

- จรวย สุวรรณบำรุง. (2557). การแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืน: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก (พิมพ์ครั้งที่ 5). นครศรีธรรมราช: ก พลการพิมพ์.
- จรวย สุวรรณบำรุง, จันทร์จรัส ถือทอง และ ชิดารัตน์ เอกศิรินิมิตร. (2558). การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในกิจกรรมเฝ้าระวังดัชนีลูกน้ำยุงลายในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์: ต้นแบบการเฝ้าระวังเชิงรุกในการป้องกันโรคไข้เลือดออกของพื้นที่สถานศึกษา. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 3(1), 81-93.
- ศิริพร จิรวรรณกุล. (2553). การวิจัยเชิงคุณภาพด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ. กรุงเทพฯ: ออฟเซต ครีเอชั่น.
- ศิริเพ็ญ กัลยาณรุจ, มุกดา หวังวีรวงศ์ และ วารุณี วัชรเสวี. (2556). การวินิจฉัยและรักษาโรคไข้เลือดออก เรงเกี ฉบับเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษามหาราชาธิ. กรุงเทพฯ: สำนักโรคติดต่อนำดดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
- ศุขธิดา อุบล และ จันทพงษ์ วสี. (2549). ไข้เลือดออกเด็งเกี ไวรัสวิทยา พยาธิกำเนิดจากกลไกภูมิคุ้มกัน การวินิจฉัย การดูแลรักษา การป้องกันและควบคุม กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ศูนย์บริการการศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (2557). หลักสูตรที่เปิดสอน. สืบค้นจาก [http://ces.wu.ac.th/registrar/program\\_info.asp?avs920741939=1](http://ces.wu.ac.th/registrar/program_info.asp?avs920741939=1)
- สำนักงานควบคุมโรคไข้เลือดออก กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข. (2545). โรคไข้เลือดออก ฉบับประเถษรณก (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช. (2556). สถิติการป่วยและป่วยตายด้วยโรคไข้เลือดออก. นครศรีธรรมราช: สำนักงานสาธารณสุขอำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช.
- สำนักโรคติดต่อนำดดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2559). คู่มือวิชาการโรคติดต่อเรงเกีและโรคไข้เลือดออก เรงเกี ด้านการแพทย์และสาธารณสุข. กรุงเทพฯ: อักษรกราฟฟิคแอนดดีไซน์.